

Mottagare: Utrikesministeriet

Ärende: Utkast till tilläggsprotokoll som gäller skydd av de mänskliga rättigheterna och människans värdighet för personer som lider av problem med den mentala hälsan

YTTRANDE

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf (SAMS) tackar för möjligheten att avge utlåtande. SAMS arbetar för rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och psykisk ohälsa med svenska som modersmål vilket innefattar cirka 45000 personer.

Tilläggsprotokollet försäkrar inte i tillräcklig mån rättigheterna för personer med funktionsnedsättning på ett jämlikt sätt. Det finns vissa problem och aspekter som SAMS vill fästa särskild hänsyn till.

Självbestämmanderätt

Självbestämmanderätt är en mänsklig rättighet som måste tryggas för alla. SAMS framhäver vikten med att möjliggöra en vardag på lika villkor vilket också innebär rätt att bestämma över sitt eget liv. För det krävs ett system som respekterar och stöder utvecklingen av självbestämmande, inklusive stöd i beslutsfattande.

Klar reglering kan i bästa fall ge en individ en tydlig bild på vilka möjligheter och alternativ det finns samt vilka rättigheter hen har. Det är viktigt att begränsningsåtgärder är det allra sista åtgärder som tas till eftersom de så starkt begränsar personens rättigheter och självbestämmande. Det innebär att det vid användning av begränsningsåtgärder bör individens självbestämmanderätt och individuella behov respekteras.

I samband med diskussioner om avtalet och dess tilläggsprotokoll är det viktigt att lyfta fram behovet av en egen nationell lagstiftning om självbestämmanderätten. En lagreform om självbestämmanderätt hjälper mot ojämlik praxis. Vi önskar att arbetet med lagstiftning

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Helsingfors
Medelhavsgatan 14A
00220 Helsingfors

Vasa
Rådhusgatan 23
65100 Vasa

samsnet.fi
facebook.com/SAMSRf
instagram.com/sams_rf

kring självbestämmanderätten för patienter och klienter skulle påbörjas snarast och slutföras under den här regeringsperioden.

FN:s konventions om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning

Finland har antagit FN:s funktionshinderkonvention. Det innebär att funktionshinderkonventionen i det föreliggande tilläggsprotokollet måste beaktas. I det nu föreslagna tilläggsprotokollet förverkligas dock inte funktionshinderkonventionen tillräckligt. Det här är problematiskt eftersom nyare speciallagstiftning kan ha tolkningsföreträde på basis av *lex specialis* och *lex posteriori* principerna, vilket i sin tur kan urholka skyddet för självbestämmanderätt tryggt inom funktionshinderkonventionen.

I funktionshinderkonventionens 12 artikel stadgas det att personer med funktionsnedsättning är jämlika med andra inför lag och att det är en rättslig kapacitet på ett jämlikt sätt med andra. Avtalsparterna har en plikt att försäkra att personer med funktionsnedsättningar har rätt att bestämma om sina egna ärenden förverkligas. Dessutom har avtalsparterna en plikt att hålla sig från gärningar där beslut görs eller godkännande ges av någon annan än personen själv ("substitute decision-making"). Där till har konventionsstaterna en plikt att ordna stöd i att använda sina rättigheter för den som behöver sådant stöd. Dessa viktiga aspekter beaktas inte i tillräckligt mån i tilläggsprotokollet, vilket i sin tur orsakar ett jämlikhetsproblem.

Benämningen "persons with mental disorders" som används i tilläggsprotokollet baserar sig på ett diagnosbaserat tankesätt. Vilket man strävar efter att komma bort från enligt funktionshinderkonventionen. Vi föreslår att benämningen "persons with psychosocial disabilities", istället skulle användas.

FN:s funktionshinderkonventions 17 artikel om skydd för den personliga integriteten stadgar att alla personer med funktionsnedsättning har rätt till respekt för sin fysiska och psykiska integritet på samma villkor som andra. SAMS anser att det den nuvarande versionen innehåller brister vad gäller tillämpningsområdet. Begreppen "representative", "capacity of consent" och "person of trust" är inte tillräckligt klart definierade med tanke på FN:s funktionshinderkonvention och skyldigheterna som det stadgas om i den.

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Helsingfors
Medelhavsgatan 14A
00220 Helsingfors

Vasa
Rådhusgatan 23
65100 Vasa

samsnet.fi
facebook.com/SAMSRf
instagram.com/sams_rf

I funktionshinderkonventionens 14 artikel stadgas det om frihet och personlig säkerhet. I artikeln står det att konventionsstaterna ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning på samma villkor som andra åtnjuter rätt till frihet och personlig säkerhet och inte berövas sin frihet olagligen eller godtyckligt och att varje frihetsberövande sker i enlighet med lagen samt att förekomst av funktionsnedsättning inte i något fall ska rättfärdiga frihetsberövande.

I funktionshinderkonventionens 25 artikel förpliktas konventionsstaterna ge vård till personer med funktionsnedsättning med deras samtycke. Vårdpersonalen är förpliktade att försäkra sig över att samtycke har fått innan vården ges. Vi vill här lyfta fram rätten till information, beaktande av personens behov och preferenser samt humanitet och upprätthållande av minimikrav och basbehov.

Rättssäkerhet

SAMS framhäver att klientens rättsskydd och tillgång till en opartisk nödvändig tilläggsbedömning bör skrivas in tydligare in i protokollet. Det här är särskilt viktigt med tanke på att inskränkningarnas grundrättighetssensitiva karaktär. Även den breda kritiken och oron från europeiska funktionshinders- och patientorganisationer om faran för godtyckliga beslut bör tas på allvar.

Språkliga rättigheter

Rätten att använda svenska inom vården försäkras bland annat i Finlands grundlag och språklagen. Den verkliga möjligheten att tala och få service på svenska inom vården är avsevärt mycket sämre än den standard som lagarna stipulerar. När vi talar om såpass allvarliga begränsningsåtgärder som det regleras om i Oviedo-avtalet och dess tilläggsprotokoll framhävs behovet av kommunikation på sitt eget språk ytterligare. Att utsättas för begränsningsåtgärder utan att förstå vad som händer på grund av att man inte får informationen på sitt eget språk eller på ett oförståeligt sätt är varken i enlighet med bestämmelserna om språkliga rättigheter eller tryggnad av var och ens mänskliga rättigheter. Därför behövs det utbildningspolitiska åtgärder snarast för att försäkra tillräckligt språkkunnig personal inom mentalvården och inom vården överlag.

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Helsingfors
Medelhavsgatan 14A
00220 Helsingfors

Vasa
Rådhusgatan 23
65100 Vasa

samsnet.fi
facebook.com/SAMSRf
instagram.com/sams_rf

Även andra kommunikationsaspekter bör beaktas när man talar om denna vård. Det måste användas för personen lämpliga och individuella kommunikationsmetoder när man ger vård och när man berättar om vården. Där till bör det framföras på ett tillräckligt lätt sätt som är förståeligt för patienten eller klienten. Även personer med finsk- eller finlandssvenskt teckenspråk bör ha rätt till information på ett för dem förståeligt sätt på deras språk.

Avslutningsvis

SAMS ställer sig kritiskt mot tilläggsprotokollet. Vi anser att det finns en del allvarliga problem med det och vi önskar att ändringar i det görs så att FN:s funktionshinderkonvention förverkligas i tilläggsprotokollet och att det inte implementeras i sin nuvarande form.

Nina af Hällström

Marica Nordman

Verksamhetsledare

Juridiskt ombud

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Helsingfors
Medelhavsgatan 14A
00220 Helsingfors

Vasa
Rådhusgatan 23
65100 Vasa

samsnet.fi
facebook.com/SAMSRf
instagram.com/sams_rf